

2. Troubled waters in South China Sea. *The Straits Times*. URL: <http://surl.li/idoka> (date of access: 19.05.2023).
3. Natuna Islands. *GlobalSecurity*. URL: <http://surl.li/idodl> (date of access: 19.05.2023).
4. How Much Trade Transits the South China Sea? *ChinaPower Project*. URL: <http://surl.li/idnyz> (date of access: 19.05.2023).
5. International Chamber of Shipping Staff. *Maritime Security: A Comprehensive Guide for Shipowners, Seafarers and Administrations*. Witherby & Company, 2021.
6. Johnson W. Everything you need to know about the South China Sea conflict – in under five minutes. *Reuters*. URL: <http://surl.li/idobc> (date of access: 19.05.2023).
7. Vietnam Quietly Builds Up 10 Islands in South China Sea. *Voice of America*. URL: <http://surl.li/idoli> (date of access: 19.05.2023).
8. Freund E. Freedom of Navigation in the South China Sea: A Practical Guide. *Belfer Center for Science and International Affairs*. URL: <http://surl.li/eiqzl> (date of access: 19.05.2023).
9. Tweed D., Shi T. China's South China Sea Claims Dashed by Hague Court Ruling. *Bloomberg*. URL: <http://surl.li/idokj> (date of access: 19.05.2023).
10. US report finds Beijing 'unlawfully claims sovereignty' in South China Sea. *Hong Kong Free Press HKFP*. URL: <http://surl.li/idola> (date of access: 19.05.2023).
11. Li N. Party Congress Reshuffle Strengthens Xi's Hold on Central Military Commission. *Jamestown*. URL: <http://surl.li/idobq> (date of access: 19.05.2023).
12. McDonald J. China Ukraine envoy urges allies to 'stop sending weapons' to Kyiv. *Defense News*. URL: <http://surl.li/idocj> (date of access: 19.05.2023).
13. Indian and Chinese soldiers injured in cross-border fistfight, says Delhi. *The Guardian*. URL: <http://surl.li/idoas> (date of access: 19.05.2023).
14. "If You Know Your Enemy..." – Why China did What it did in Ladakh? – Indian Defence Review. *Indian Defence Review*. URL: <http://surl.li/idnzk> (date of access: 19.05.2023).
15. Chinese troops challenge India at multiple locations in eastern Ladakh, standoff continues. *ThePrint*. URL: <http://surl.li/idnvc> (date of access: 19.05.2023).
16. India, China complete troop disengagement at three friction points, focus now on Finger area. *Hindustan Times*. URL: <http://surl.li/idoaf> (date of access: 19.05.2023).
17. Beijing think-tank links scrapping of Article 370 to LAC tensions. *The Hindu*. URL: <http://surl.li/idnqw> (date of access: 19.05.2023).
18. At SCO meet, Rajnath Singh reminds China of 'follies of aggression'. *Hindustan Times*. URL: <http://surl.li/idnqj> (date of access: 19.05.2023).
19. Brown M. Taiwan's Urgent Task: A Radical New Strategy to Keep China Away. *Foreign Affairs*. URL: <http://surl.li/idnrt> (date of access: 19.05.2023).
20. Bush R., Hass R. Taiwan's democracy and the China challenge. *Brookings Institution*. URL: <http://surl.li/idnsb> (date of access: 19.05.2023).
21. Wei C. N. China's Anti-Secession Law and Hu Jintao's Taiwan Policy. 5th ed. *Yale Journal of International Affairs*, 2010.
22. Baker W. D., Oneal J. R. Patriotism or Opinion Leadership? *Journal of Conflict Resolution*. 2001. Vol. 45, № 5. P. 661–687. DOI: 10.1177/0022002701045005006 (date of access: 08.06.2023).
23. Bagshaw E. Why does China say the US is 'playing with fire' on Taiwan? *The Sydney Morning Herald*. URL: <http://surl.li/idnqm> (date of access: 19.05.2023).
24. If you support Taiwan's independence, China won't let you into the mainland, Hong Kong, or Macau. *ABC News*. URL: <http://surl.li/idnzu> (date of access: 19.05.2023).
25. Smith D. Pelosi's 'reckless' Taiwan visit deepens US-China rupture – why did she go? *The Guardian*. URL: <http://surl.li/idohs> (date of access: 19.05.2023).
26. Китай, Іран та Росія проводять спільні військові навчання в Оманській затоці. *Militaryni*. URL: <http://surl.li/idnrm> (дата звернення: 19.05.2023).

УДК 327(510:529)(616.98-036.21:578.834COVID-19)

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ «ОДНОГО КИТАЮ» В КИТАЙСЬКО-ТАЙВАНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

В. В. Берегута, І. В. Богінська

Анотація. У статті розглянуто конфлікт між КНР та Республікою Китай (Тайвань) під час пандемії коронавірусу навколо прагнення Тайбею посилити власну міжнародну суб'єктність шляхом здобуття права участі у Всесвітній асамблеї охорони здоров'я та членства у ВООЗ, що суперечило політиці «одного Китаю», яку проводить КНР у міжнародних відносинах. Проаналізовано «медичну дипломатію» як інструмент зовнішньої політики Тайбею для досягнення цієї мети та невдалі спроби сторін деескалювати конфлікт через пропонування гуманітарної медичної допомоги один одному. Автори дійшли висновку про істотне погіршення китайсько-тайванських відно-

син під час пандемії COVID-19 та збереження Пекіном політичних важелів впливу на міжнародну спільноту щодо недопущення визнання нею незалежності Тайваню.

Ключові слова: КНР, Республіка Китай (Тайвань), політика «одного Китаю», ВООЗ, пандемія COVID-19.

З моменту закінчення громадянської війни в Китаї та проголошення наприкінці 1940-х – початку 1950-х рр. Китайської Народної Республіки і Республіки Китай на острові Тайвань – двох суб'єктів із різними політичними, адміністративно-правовими, ідеологічними та соціально-економічними системами, відносини між двома національними урядами дотепер залишаються нестабільними та достатньо напруженими з огляду на наявність низки принципових розбіжностей у сприйнятті один одного, а також лінії зовнішньої політики, яку вони проводять у контексті врегулювання «китайського питання»:

- Кожна зі сторін визнає себе незалежною державою, єдиним законним урядом Китаю і єдиним представником китайського народу у міжнародних відносинах (принцип «єдиного Китаю»), водночас не визнаючи легітимність влади, суверенітет, територіальну цілісність та незалежність один одного.

- Пекін та Тайвань не мають встановлених дипломатичних відносин і декларують відновлення урядового контролю над територіями, підконтрольними опоненту, однією з головних цілей зовнішньої політики на найближчу перспективу. КНР розглядає варіант силового захоплення території Республіки Китай та пропагує ідею мирного воз'єднання китайців «по обидва боки Тайванської протоки» [1].

- КНР проводить політику «одного Китаю», що передбачає обов'язковість розірвання дипломатичних відносин із Тайванем для усіх країн у разі, якщо вони прагнуть встановити дипломатичні відносини із Пекіном, а також обмеження представництва Тайваню у міжнародних організаціях.

Впорядкування міжнародно-правового статусу КНР та Республіки Китай перетворилось на одну з найбільш гострих проблем не лише у історії двосторонніх відносин Пекіну та Тайбею, але й світової політики. Оскільки станом на кінець 2019 р. жодна зі сторін не задовольнила до кінця вищепераховані власні цілі зовнішньої політики в контексті визначення міжнародно-правового статусу та розв'язання територіальних суперечок, то на момент фіксації перших випадків захворювання коронавірусу та протягом усієї тривалості пандемії ці питання залишались відкритими.

З перших днів спалаху вірусу китайсько-тайванські відносини опинилися у фокусі уваги міжнародної преси. Публічно розкритикувавши КНР за неефективність запроваджених проти-епідемічних заходів та надання ВООЗ неправдивих даних про кількість випадків зараження коронавірусом [2], що уможливило його стрімке поширення в планетарному масштабі, Тайбей звинуватив ВООЗ в упередженому ставленні до себе в контексті навмисного недопущення Тайваню до участі в зустрічах міжнародної спільноти щодо обговорення актуальних проблем боротьби із коронавірусом через вищеописану політичну позицію КНР [3]. На фоні надзвичайно успішної протидії коронавірусу із мінімальною кількістю смертельних випадків [4] влада Тайваню неодноразово заявляла, що фактичне обмеження ВООЗ та КНР права острівної країни обмінюватись актуальною інформацією про COVID-19 з рештою частиною світу робить тайванців більш вразливими до поширення коронавірусу [5].

У заявах тайванської влади йшлося про Всесвітню асамблею охорони здоров'я – вищий керівний орган ВООЗ, що відповідає за формування міжнародної політики у сфері охорони здоров'я. Із 2009 до 2016 р. Тайвань з дозволу Пекіну був спостерігачем при Асамблеї під назвою «Китайський Тайбей». Однак після обрання Президенткою Республіки Китай Цай Інвень, що була прихильницею здобуття острівною країною незалежності, з 2017 р. Пекін заблокував роботу Тайваню у ВООЗ навіть під вищезгаданою неоднозначною, проте компромісною назвою, яка використовується для позначення тайванських делегацій при різних міжнародних організаціях.

Китайсько-тайванські відносини набули особливого рівня конфліктності під час пандемії на фоні такої демонстративної прокитайської позиції керівництва ВООЗ. Так, у березні 2020 р. Брюс Ейлвард, старший радник Генерального директора ВООЗ, не лише публічно проігнору-

вав питання про розгляд ВООЗ членства Тайваню, але й назвав острів «одним з різних районів Китаю», коментуючи реакцію Тайваню на коронавірусний спалах [6]. Після цього інтерв'ю міністр закордонних справ Тайваню Джозеф Ву написав у Twitter скаргу до ВООЗ, закликавши відмежувати політику від боротьби з коронавірусом [7]. Хоча й керівництво ВООЗ пізніше прокоментувало цей інцидент, наголосивши, що організація «тісно співпрацює з усіма органами охорони здоров'я, які мають справу з поточною пандемією коронавірусу, включно з тайванськими експертами в галузі охорони здоров'я», така поведінка Брюса Ейлварда викликала шквал критики в соціальних мережах щодо повного підпорядкування ВООЗ інтересам Пекіну та використанням китайською владою організації для політичної пропаганди щодо недопущення визнання політичної суб'єктності Тайваню з боку інших країн [8].

Окрім успішної локалізації коронавірусного спалаху на острові, Тайбей, наслідуючи приклад Пекіну, активно проводив дипломатичну кампанію із надання масок, апаратів штучної вентиляції легенів та іншої гуманітарної допомоги найбільш постраждалим від коронавірусу країнам, зокрема США та Італії. Однак «маскова дипломатія» обох країн передбачала різні геополітичні цілі. Для Пекіну вона була способом відволікти увагу міжнародної спільноти від власних спроб приховати спалах коронавірусу й прорахунків у політиці протидії його поширенню, а також складником політики реанімування позитивного іміджу країни у міжнародних відносинах, що був підірваний статусом держави, де було вперше зафіксовано SARS-CoV-2, та поширенням у міжнародному інформаційному просторі терміна «китайський вірус» або «Уханський вірус». На противагу цьому метою «медичної дипломатії» Тайбею стала не лише протидія дипломатичним зусиллям Пекіну ізолювати острів на міжнародній арені, але й активізація визнання міжнародною спільнотою своєї політичної суб'єктності шляхом пропонування альтернативної пекінській гуманітарної допомоги. Новини, в яких публікувалась інформація про надання Тайванем медичної допомоги іншим країнам, у соціальних мережах супроводжувались тегами #LetTaiwanHelp та #TaiwanIsHelping [9]. Тогочасний віцепрезидент Тайваню Чень Цзяньжень у квітні 2020 р. так обґрунтував важливість «медичної дипломатії» у зовнішній політиці своєї країни: «Ми бачимо, що для нас це гарна можливість повідомити людям, що Тайвань є хорошим громадянином світу. Ми повинні боротися за свою участь» [10]. Врешті-решт, Пекін заперечив усі звинувачення Тайбею, назвавши такі зусилля тайванської влади щодо здобуття політичної солідарності з боку інших країн «спробою домогтися незалежності під приводом пандемії» та розкритикував «здійснення безрозсудних політичних маневрів і ажіотажу» навколо відновлення Тайванем свого членства у міжнародних організаціях [10].

Цей конфлікт політичних інтересів між двома країнами навколо невключення Тайваню до ВООЗ потрібно розглядати в ширшому контексті, враховуючи реакцію міжнародної спільноти на чергову актуалізацію «китайського питання». Відповідно до таблиці 1 [11], лише 13 із 45 держав, що висловили підтримку наданню Тайваню членства у ВООЗ та/або схвально відгукнулись про відповідь Тайбею на спалах коронавірусу чи висловили вдячність за надану гуманітарну допомогу медичного характеру, мають встановлені дипломатичні відносини з Тайванем, водночас решта країн підтримують дипломатичні відносини з КНР відповідно до політики «одного Китаю», яку проводить Пекін. Наявність у цьому переліку низки держав, що є впливовими акторами на міжнародній арені і мають тісні економічні зв'язки з КНР (Австралія, Японія, Франція, Німеччина, Ізраїль, Сполучене Королівство, Канада, США тощо) засвідчує, з одного боку, все більшу суб'єктність Тайваню у міжнародних відносинах, однак з іншого боку, – і неготовність міжнародної спільноти конфліктувати із Пекіном на підґрунті актуалізації питання про визнання незалежності Тайваню під час пандемії COVID-19 або включення острівної держави до міжнародних організацій – як профільних (ВООЗ), так і інших.

Влада Тайваню, так і не отримавши дозвіл для участі у Всесвітній асамблеї охорони здоров'я у 2020 р., наступні три роки безуспішно намагалась отримати як відповідне запрошення для повноцінної участі в Асамблеї, так і статус держави-спостерігача при ній. Протягом 2021 року позиції Тайваню та КНР залишалися незмінними: якщо влада першого продовжувала заявляти про «капітуляцію ВООЗ перед політичними інтересами КНР», то керівництво другого погодилось би на участь Тайваню у засіданнях ВООЗ лише за умови визнання Тайванем себе частиною «єдиного Китаю», а також закликала міжнародну спільноту «не використо-

увати проблеми Тайваню для втручання у внутрішні справи КНР» [12]. Хоча у 2022 р. [13] та 2023 р. [14] Тайваню вдалось зібрати на підтримку відновлення свого втраченого з 2017 року членства в асамблеї широку коаліцію держав (США, Сполучене Королівство, Франція, Австралія, Японія, Литва, Канада, Чехія, Німеччина тощо), однак навіть після закінчення пандемії COVID-19 питання членства Тайваню у ВООЗ залишалося відкритим.

Таблиця 1

Позиції держав щодо членства Тайваню у ВООЗ та «медичної дипломатії» Тайваню під час пандемії COVID-19 (березень–жовтень 2020 р.) [11]

Підтримка членства Тайваню у ВООЗ	26 держав
	Австралія, Бельгія, Беліз*, Канада, Чехія, Есватіні*, Франція, Німеччина, Гватемала*, Гаїті*, Гондурас*, Японія, Литва, Маршаллові острови*, Науру*, Нова Зеландія, Нікарагуа*, Палау*, Парагвай*, Сент-Кітс і Невіс*, Сент-Люсія*, Сент-Вінсент і Гренадини*, Словаччина, Тувалу*, Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії, США
Виступили проти членства Тайваню у ВООЗ	3 держави
	Камбоджа, Угорщина, КНДР
Схвальний відгук про реакцію Тайваню на пандемію COVID-19 та/або висловлення вдячності за надану Тайванем гуманітарну допомогу	45 держав
	Австралія, Австрія, Бельгія, Беліз*, Канада, Чехія, Данія, Есватіні*, Ефіопія, Франція, Німеччина, Гватемала*, Гаїті*, Гондурас*, Індонезія, Ізраїль, Італія, Японія, Йорданія, Литва, Малайзія, Маршаллові острови*, Науру*, Нідерланди, Нова Зеландія, Нікарагуа*, Палау*, Папуа Нова Гвінея, Парагвай*, Філіппіни, Польща, Сент-Кітс і Невіс*, Сент-Люсія*, Сент-Вінсент і Гренадини*, Сінгапур, Словаччина, Словенія, ПАР, Швеція, Тайланд, Тувалу*, Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії, США, Венесуела, В'єтнам

Примітка: країни, позначені «», мали встановлені дипломатичні відносини з Тайванем станом на 2020 р.*

Окрім конфлікту навколо спроб здобуття Тайванем суверенітету та незалежності й розширення свого представництва при міжнародних організаціях, обидві країни висували поодинокі ініціативи щодо примирення та налагодження двосторонніх відносин у формі пропозицій щодо надання гуманітарної допомоги медичного характеру на фоні сплесків захворюваності на коронавірус.

Так, у січні 2020 року Президентка Республіки Китай Цай Інвень, керуючись гуманітарними міркуваннями, висловила стурбованість щодо все більшої кількості випадків зараження коронавірусом у м. Ухань та КНР загалом і готовність «надати необхідну допомогу». Однак така заява прозвучала на фоні ситуації, коли КНР дозволила іноземним урядам евакуювати власних громадян з Уханю, проте ігнорувала відповідний запит з боку Тайбею, оскільки Пекін вважає мешканців Тайваню громадянами КНР [15].

У травні та червні 2021 р. під час чергової хвилі зростання захворюваності на Тайвані Пекін запропонував відправити вакцини власного виробництва на острів, щоб «переважна більшість співвітчизників Тайваню якнайшвидше мали материкові вакцини», а також китайських експертів з профілактики та контролю епідемій з метою поділитися досвідом боротьби з коронавірусом із тайванськими медичними працівниками. Однак уряд Тайваню відреагував опором на цю китайську ініціативу, заявляючи, що Китай навмисне втручається у процеси тайванських закупівель вакцин напряму у найбільших іноземних виробників з метою поширення на острові вакцин власного виробництва [16]. Тайбей вкотре висловив недовіру до якості вакцин китайського виробництва та звинуватив Пекін у створенні штучних приводів для критики дій тайванського уряду щодо перешкоджання імпорту вакцин з материка і намаганні розпочати «політичну війну» з метою «розколу і послаблення Тайваню» [17].

Відмова Пекіну від політики «нульового ковіду» («zero-COVIDpolicy») та скасування більшості пандемічних обмежень наприкінці 2022 р. призвели до зростання кількості хворих на коронавірус у КНР. У новорічній промові Президентка Тайваню вкотре запропонувала китайцям гуманітарну допомогу, а також висловила сподівання «відновити після пандемії здорову та стійку взаємодію між людьми по обидві сторони» Тайванської протоки і нагадала Пекіну про «спільний обов'язок підтримувати мир і стабільність у Тайванській протоці та регіоні» [18].

Важливо підкреслити, що на фоні періодичного зростання захворюваності на коронавірус на території КНР та Республіки Китай склалася сприятлива ситуація, в якій можливе було част-

кове пом'якшення відносин між сторонами за умови взаємного прийняття медичної допомоги від опонента. Однак для обох країн висловлення згоди на отримання такої допомоги фактично було б неприйнятними актами зовнішньої політики. З погляду Пекіну, здійснення запитів до Тайваню щодо постачання масок, апаратів штучної вентиляції легенів, вакцин тощо повністю суперечило б політиці «одного Китаю», оскільки це виглядало б як визнання суб'єктності Тайваню з боку КНР, водночас Пекін вважає острів одним з власних регіонів, що керується сепаратистським урядом. У ширшому контексті, прийняття тайванської допомоги КНР негативно відобразилось би на міжнародному іміджі Пекіну, оскільки це спричинило би контроверсійність у китайській зовнішній політиці: з одного боку, це налагодження співпраці із Тайбеєм, а з іншого боку – блокування участі Тайваню у роботі міжнародних організацій. Однак пропонування Пекіном медичної допомоги Тайваню цілком лягає в політику китайського уряду щодо допомоги іноземним державам з метою позиціонування себе найбільшим донором гуманітарної допомоги під час пандемії COVID-19: відмінність «тайванського кейсу» полягає лише в тому, що мета потенційних поставок вакцин до Тайваню була деструктивною – підірвати політичний авторитет Президентки Цай Інвень як в очах тайванців, так і міжнародної спільноти (тієї її частини, що продовжує політично підтримувати та/або визнавати незалежність Тайваню) з огляду на недостатність власних ресурсів для самостійного подолання коронавірусного спалаху, а також показати тайванський уряд нежиттєздатним без китайської та іноземної допомоги. У довгостроковій перспективі прийняття Тайбеєм допомоги від Пекіну стало б одним із факторів, що сприяв би зміні суспільних настроїв та більш позитивному ставленню мешканців острову до КНР, що стало б необхідною умовою для мирної реінтеграції Тайваню до складу КНР у майбутньому, що є однією з теперішніх ключових цілей зовнішньої політики Пекіну.

Тайбей усвідомлював усі ризики появи нових форм залежності від материкового сусіда, а тому обрав курс на самостійне подолання пандемії COVID-19 без залучення китайської допомоги, попри її потенційну кількість та можливу швидкість доставлення. Дзеркальне пропонування медичної допомоги Пекіну прогнозовано залишилось без схвальної відповіді китайського уряду, однак це стало важливим елементом іміджевої політики Тайваню у міжнародних відносинах: тайванський уряд показав себе відкритим до діалогу та співробітництва з КНР, попри наявність принципових відмінностей у сприйнятті країнами один одного. Аналіз промов Сі Цзіньпіна та Цай Інвень уможливив виокремлення ключових наративів щодо подальшої візії обома сторонами китайсько-тайванських відносин: якщо для лідера КНР першочерговою метою стало мирне або шляхом воєнного вторгнення на Тайвань «об'єднання Батьківщини» [19], то метою політичної діяльності лідерки Тайваню є захист суверенітету та незалежності острова і встановлення такого стійкого миру між Тайванем і КНР, за якого би були повністю відсутні воєнні загрози безпеці острівної держави з боку опонента [20]. Отже, пропонування Тайванем гуманітарних поставок КНР для подолання спалаху коронавірусу частково мало на меті і послаблення напруги у двосторонніх відносинах, які під час пандемії COVID-19 перебували на рівні одного з історичних мінімумів.

Отже, пандемія COVID-19 значно актуалізувала як у китайсько-тайванських відносинах, так і в міжнародному масштабі питання впорядкування міжнародно-правового статусу, здобуття суверенітету та незалежності Тайваню. Спроби Тайбею посилити політичну суб'єктність та бути представленим на майданчиках найбільших міжнародних організацій, зокрема ВООЗ, сприяли зростанню напруги у двосторонніх відносинах, а принциповість позиції КНР та відданість більшої частини міжнародної спільноти політиці «одного Китаю» завадили здобуттю омріяного членства або статусу держави-спостерігача при Всесвітній асамблеї охорони здоров'я та ВООЗ загалом. Попри це, завдяки зразковій боротьбі з коронавірусом, демократичному управлінню та вчасному наданню гуманітарної медичної допомоги іншим країнам Тайвань себе зарекомендував надійним та відповідальним партнером у питаннях охорони здоров'я, тому зміг об'єднати навколо себе майже чверть країн світу, частина з яких і виступила ініціаторами посилення представництва Тайваню у міжнародних відносинах як самостійного суб'єкта. Отже, можна стверджувати, що постійне винесення Тайбеєм на міжнародний політичний порядок денний питання відходу від політики «одного Китаю» та надання Тайваню права повноцінно долучитись до міжнародної боротьби з коронавірусом протягом чотирьох років

пандемії COVID-19 і майбутніми спалахами інфекційних захворювань є лише частковим успіхом тайванської дипломатії, оскільки КНР надалі продовжує зберігати та вільно використовує усі важелі дипломатичної ізоляції Тайваню у міжнародних відносинах.

Abstract. The article examines the conflict between the PRC and the Republic of China (Taiwan) during the coronavirus pandemic around Taipei's desire to strengthen its international legal status by gaining the right to participate in the World Health Assembly and membership in the WHO, which contradicted the «one China» policy conducted by the People's Republic of China in international relations. The article explains «medical diplomacy» as a tool of Taipei's foreign policy to achieve this goal and the parties' unsuccessful attempts to de-escalate the conflict by offering humanitarian medical assistance to each other. The authors have concluded that China – Taiwan relations have significantly deteriorated during the COVID-19 pandemic and that the PRC has maintained political leverage over the international community to prevent recognition of Taiwan's independence.

Keywords: People's Republic of China (PRC), Republic of China (Taiwan), «one China» policy, World Health Organization (WHO), COVID-19 pandemic.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Xi sends congratulatory letter to 15th Straits Forum. Xinhua. 2023. URL: <https://english.news.cn/20230617/d98b6c62cc5b4d0fb8af5d3c6381245e/c.html>
2. Taiwan accuses China of giving WHO wrong information about virus cases on island. Reuters. 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/us-china-health-taiwan-who-idINKBN2000GE>
3. Тайвань звинуватив ВООЗ в упередженості. Глава ВООЗ звинуватив Тайвань у расизмі. *Громадське*. 2020. URL: <https://hromadske.ua/posts/tajvan-zvinuvativ-vooz-v-uperedzhenosti-glava-vooz-zvinuvativ-tajvan-u-rasizmi>
4. How Taiwan beat COVID-19 – new study reveals clues to its success. *The Conversation*. 2021. URL: <https://the-conversation.com/how-taiwan-beat-covid-19-new-study-reveals-clues-to-its-success-158900>
5. Taipei lashes out at China for blocking Taiwan's access to the World Health Organization. *CNBC*. 2020. URL: <https://www.cnbc.com/2020/02/06/coronavirus-taiwan-lashes-out-at-china-for-blocking-who-access.html>
6. Video: Top WHO doctor Bruce Aylward ends video call after journalist asks about Taiwan's status. *Hong Kong Free Press*. 2020. URL: <https://hongkongfp.com/2020/03/29/video-top-doctor-bruce-aylward-pretends-not-hear-journalists-taiwan-questions-ends-video-call/>
7. WHO says following Taiwan virus response closely, after complaints. *Reuters*. 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-taiwan-who-idUSKBN21G0F9>
8. WHO accused of 'carrying China's water' after official refuses to acknowledge Taiwan during bizarre interview. *Fox News*. 2020. URL: <https://www.foxnews.com/media/who-china-taiwan-interview>
9. Taiwan holds out hope for seat at World Health Assembly meeting. *Al Jazeera*. 2021. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/22/taiwan-holds-out-hope-for-seat-at-world-health-assembly-meeting>
10. Coronavirus Crisis Offers Taiwan a Chance to Push Back Against China. *The New York Times*. 2020. URL: <https://www.nytimes.com/2020/04/22/world/asia/coronavirus-china-taiwan.html>
11. Taiwan and the «One-China Principle» in the Age of COVID-19: Assessing the Determinants and Limits of Chinese Influence / S. Kastner, G. Wang, M. Pearson, L. Phillips-Alvarez, J. Yinusa. *The China Quarterly*. 2022. Volume 252. P. 1045–1065. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/china-quarterly/article/taiwan-and-the-one-china-principle-in-the-age-of-covid19-assessing-the-determinants-and-limits-of-chinese-influence/9A1896BBB19B0EE62E63A3CAF54FDB90#>
12. Taiwan criticises WHO 'indifference' after failing to gain access to annual meeting. *Reuters*. 2021. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwan-slams-whos-indifference-after-failing-get-into-key-meeting-2021-05-24/>
13. Taiwan fails in bid to join WHO assembly after China pressure. *Reuters*. 2022. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwans-efforts-join-who-assembly-fail-2022-05-23/>
14. Outcry as World Health Assembly locks out Taiwan under pressure from China. *The Guardian*. 2023. URL: <https://www.theguardian.com/world/2023/may/23/outcry-as-world-health-organization-locks-out-taiwan-under-pressure-from-china>
15. Taiwan repeats virus help offer to China, says wants its people home. *Reuters*. 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/china-health-taiwan-idUSL4N29Z0PD>
16. Taiwan accuses China of interfering with Covid vaccine deals. *The Guardian*. 2021. URL: <https://www.theguardian.com/world/2021/may/27/taiwan-president-accuses-china-interfering-covid-vaccine-deals>
17. China offers vaccines to Taiwan to fight COVID-19. *Reuters*. 2021. URL: <https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/china-offers-vaccines-medical-experts-taiwan-fight-covid-2021-05-24/>
18. Taiwan's Tsai offers aid to China amid Covid surge. *France 24*. 2023. URL: <https://www.france24.com/en/asia-pacific/20230101-taiwan-s-tsai-offers-aid-to-china-amid-covid-surge>
19. Сі Цзінпін: хто захоче поневолити Китай, розіб'є голову. *BBC News Україна*. 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-57677844>
20. Taiwan national day: we will not bow to China, says president amid tensions. *The Guardian*. 2021. URL: <https://www.theguardian.com/world/2021/oct/10/taiwan-national-day-we-wont-bow-to-china-says-president>